Pirkanmaan
hyvinvointialue

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteet

Aluevaltuusto 26.1.2026

Sisällysluettelo

1 Johdanto 2
2 Lainsäädäntöperusta ja soveltamisala 2
3 Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tavoitteet, tarkoitus ja käsitteet 2
4 Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tehtävät sekä vastuut 4
5 Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toteutus 5
5.1 Sisäisen valvonnan perusteet 6
5.2 Riskienhallinnan perusteet 7
5.3 Epäkohdista ilmoittaminen ja käsittely 9
5.4 Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan arviointi ja raportointi 9
6 Tilivelvollisuus 10

Valmistelijat:
Sari Vuorenmaa, sisäisen tarkastuksen johtaja
Teemu Partanen, riskienhallintapäällikkö

1 Johdanto

Hyvinvointialueen sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tavoitteena on varmistaa, että hyvinvointialue saavuttaa sille asetetut tavoitteet ja kykenee tuottamaan palvelut toimien tuloksellisesti, laadukkaasti, laillisesti ja häiriöttömästi.

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteet täydentävät hallintosääntöön kirjattuja vastuita sekä velvollisuuksia. Toimintaa toteutetaan sekä suunnitellaan hyvinvointialueella aluevaltuuston päätöksen mukaisesti tässä asiakirjassa kuvattujen perusteiden ohjaamana.

2 Lainsäädäntöperusta ja soveltamisala

Hyvinvointialuelain 22 § 2 mom. 7. kohdan mukaan aluevaltuusto päättää sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteista. Aluevaltuusto toteuttaa lain velvoitteen tämän asiakirjan ja hallintosäännön avulla. Järjestämisvastuu on saman lain 43 §:n mukaisesti aluehallituksella, joka vastaa hyvinvointialueen sisäisen valvonnan sekä riskienhallinnan järjestämisestä. Aluehallitus toteuttaa järjestämisvastuunsa muun muassa antamalla täydentäviä ohjeita sisäisen valvonnan toimeenpanoon sekä käsittelemällä ja hyväksymällä tätä asiakirjaa täydentävän hyvinvointialueen riskienhallintasuunnitelman.

Nämä perusteet koskevat kaikkia Pirkanmaan hyvinvointialuekonsernin toimielimiä, johtoa, esihenkilöitä, kaikkia työntekijöitä sekä kaikkea hyvinvointialuekonsernin toimintaa, josta hyvinvointialue vastaa omistuksen, ohjaus- ja valvontavastuun sekä muiden velvoitteiden myötä.

Sisäisestä valvonnasta ja riskienhallinnasta on lisäksi voimassa, mitä Pirkanmaan hyvinvointialueen hallintosäännössä sekä muissa määräyksissä, suunnitelmissa, ohjeissa tai vastaavissa asiakirjoissa on sanottu.

3 Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tavoitteet, tarkoitus ja käsitteet

Sisäinen valvonta ja riskienhallinta ovat osa hyvinvointialueen johtamisjärjestelmää sekä johtamisen välineitä. Niiden tavoitteena on edistää hyvää hallintoa, eettisten

toimintaperiaatteiden noudattamista sekä laadukasta ja tietoperusteista johtamista. Ne tukevat uhkien ja mahdollisuuksien tunnistamista, ennaltaehkäisyä ja hallintaa tai hyödyntämistä sekä toiminnan jatkuvaa kehittämistä ja tuloksellisuutta, häiriöttömyyttä ja toiminnan laillisuuden varmistamista.

Sisäinen valvonta tarkoittaa kaikkia sisäisiä menettely- ja toimintatapoja, joilla varmistetaan, että tavoitteet saavutetaan, toiminta on lakien, sääntöjen, viranomaismääräysten, ohjeiden ja päätösten mukaista, voimavarat ovat tuloksellisessa käytössä, omaisuus on turvattu sekä johdon saama ja päätöksenteossa käytetty tieto on oikeaa, tarkoituksenmukaista ja oikea-aikaista.

Riski tarkoittaa epävarmuuden vaikutusta asetettuihin tavoitteisiin. Tämä tavoitteeseen kohdistuva vaikutus voi olla poikkeama odotetusta niin myönteisesti kuin kielteisesti eli niin uhka kuin mahdollisuus.

Riskienhallinta tarkoittaa jatkuvaa, järjestelmällistä ja hyväksi tunnettuihin menetelmiin perustuvaa ennakoivaa prosessia, jonka osana pyritään tunnistamaan ja tarpeen mukaan hallitsemaan toimintaan, tavoitteisiin tai tulosodotuksiin kohdistuvia riskejä.

Omavalvonta on palveluiden järjestämiseen ja tuottamiseen kuuluvaa laadun- ja riskienhallintaa sekä lainmukaisuuden ja jatkuvuuden varmistamista, jolla ensisijaisesti varmistetaan palvelutuotannon laatu, saatavuus, vaikuttavuus ja asiakas- sekä potilasturvallisuuden toteutuminen. Omavalvonta on sisäisen valvonnan käytännön toteutus palvelutuotannon tasolla. Se varmistaa, että sisäisen valvonnan tavoitteet toteutuvat sosiaali-, terveys- ja pelastuspalvelujen toiminnassa – ennakoivasti, reaaliaikaisesti ja jälkikäteen.

Sisäinen tarkastus on osa sisäisen valvonnan ja hyvän hallinnon rakenteita. Sisäiseltä tarkastukselta aluehallitus ja johto saa riippumatonta sekä objektiivista tietoa siitä, miten hyvinvointialueen ohjaus- ja valvontamekanismit sekä riskienhallinta toimivat ja miten niitä tulisi kehittää, jotta hyvinvointialueen toiminta olisi mahdollisimman tuloksellista.

4 Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tehtävät sekä vastuut

Aluevaltuusto päättää hyvinvointialuekonsernin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteista, jotka määrittelevät ne periaatteet, joiden mukaisesti hyvinvointialueella toimitaan. Lisäksi aluevaltuusto edellyttää, että kaikissa hyvinvointialuekonsernin toiminnoissa ja kaikilla organisaation tasoilla on riittävä sisäinen valvonta ja riskienhallinta. Aluevaltuusto hyväksyy omavalvontaohjelman.

Aluehallituksella on vastuu sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan asianmukaisesta järjestämisestä, toimeenpanon valvonnasta ja tuloksellisuudesta. Aluehallitus antaa tarkempia ohjeita sisäisen valvonnan järjestämiseen, eettisiin toimintaperiaatteisiin ja toteuttaa järjestämisvastuunsa riskienhallinnan osalta käsittelemällä ja hyväksymällä hyvinvointialueen riskienhallintasuunnitelman, joka ohjeistaa tarkemmin hyvinvointialueen riskienhallinnan järjestämisen sekä toteuttamisen. Aluehallitus seuraa ja varmistaa riskienhallinnan asianmukaista toimeenpanoa käsittelemällä osavuosikatsauksessa ja tilinpäätöksessä aluehallitukselle raportoidut hyvinvointialueen merkittävimmät riskit sekä käsittelemällä tilinpäätöksessä annetun kuvauksen riskienhallinnan toimeenpanosta sekä kehittämisestä.

Johtavien viranhaltijoiden tehtävänä on toimeenpanna sisäinen valvonta ja riskienhallinta vastuualueellaan ja raportoida niistä hyväksyttyjen ohjeiden ja riskienhallintasuunnitelman mukaisesti. Toimeenpanovastuun toteuttamiseksi toimivaltainen johto käsittelee ja hyväksyy tarvittaessa riskienhallintasuunnitelmaa täydentävät käytännön työohjeet, kuten yksittäisen osa-alueen riskien arvioinnin toteuttamisen ohjeet ja varmistaa riskienhallinnassa tarvittavat resurssit.

Esihenkilöt toteuttavat sekä raportoivat sisäistä valvontaa ja riskienhallintaa omilla vastuualueillaan ja seuraavat sekä arvioivat valvonta- ja riskienhallintatoimenpiteiden tuloksellisuutta annettujen ohjeiden mukaisesti. Sisäisestä valvonnasta ja riskienhallinnasta vastaavat siten kaikki johtavat viranhaltijat ja esihenkilöt.

Johtavat viranhaltijat ja esihenkilöt vastaavat siitä, että toiminta perustuu hyvään johtamis- ja hallintotapaan sekä eettisiin periaatteisiin. Heidän velvollisuutenaan on

toteuttaa sisäistä valvontaa väärinkäytösten ehkäisemiseksi ja havaitsemiseksi sekä puuttua havaittuihin epäkohtiin.

Muun henkilöstön velvollisuutena on raportoida havaitsemistaan riskeistä sekä epäkohdista ja toimia työssään hyväksyttyjen ohjeiden, tavoitteiden ja annettujen määräysten mukaisesti.

Konserniyhteisöjen hallitukset ja toimitusjohtajat vastaavat niiden sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä ja tuloksellisuudesta vähintään konserniohjeen tai muun ohjeistuksen mukaisesti. Konserniyhteisöt raportoivat konsernijohdolle sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä ja tuloksellisuudesta sekä merkittävien riskien hallinnasta konserniohjeen tai muun ohjeistuksen mukaisesti.

Sisäinen tarkastus tarkastaa ja arvioi objektiivisesti ja riippumattomasti hyvän johtamis- ja hallintotavan ja eettisten toimintaperiaatteiden toteutumista sekä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan että konsernivalvonnan tuloksellisuutta. Sisäinen tarkastus raportoi arvioinnin tuloksista ja esittää toimenpidesuosituksia sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan kehittämiseksi.

5 Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toteutus

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tulee olla kokonaisvaltaista huomioiden toiminnan laatu, laajuus ja monimuotoisuus, ja niiden tulee toteutua kaikissa toiminnoissa ja kaikilla hyvinvointialueen tasoilla. Riskienhallinta käsittää koko hyvinvointialueen johtamisjärjestelmän sekä kaikki tarvittavat toiminnot. Keskeisintä riskienhallinnan toteuttamisessa on se, että riskienhallintaprosessit sidotaan Pirkanmaan hyvinvointialueella aina osaksi normaalia toiminnan suunnittelua, hallintoa ja johtamista, riskienhallinnassa hyödynnetään aina parasta saatavilla olevaa tietoa ja riskienhallinnan prosesseja analysoidaan sekä kehitetään jatkuvasti toiminnan tarpeet huomioiden. Riskienhallintasuunnitelmassa kuvataan tarkemmat periaatteet, joita riskienhallinnan toteuttamisessa tulee huomioida.

Sisäistä valvontaa ja riskienhallintaa ei eriytetä muusta tavoitteiden saavuttamiseen tähtäävästä toiminnasta, vaan se on jatkuva osa päivittäistä johtamista ja hallintoa, ohjaamista sekä työn toteuttamista. Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan

tavoitteena on auttaa johtoa ja esihenkilöitä havaitsemaan toimintaan liittyvät riskit ja varmistaa, että ne pysyvät hyväksyttävällä tasolla.

Sisäisen valvonnan on oltava riittävää ja oikeassa suhteessa toimintaan ja sen sisältämiin riskeihin. Toimiva sisäinen valvonta myös ehkäisee ja paljastaa väärinkäytöksiä tunnistamalla poikkeamat, varmistamalla menettelytapojen noudattamisen ja mahdollistamalla ajoissa tapahtuvan puuttumisen esimerkiksi taloudellisiin epäselvyyksiin tai toimivallan ylityksiin. Hyvinvointialueen toimintakulttuuri tulee olla vahva, jotta sisäistä valvontaa toteutetaan aktiivisesti väärinkäytösten ehkäisemiseksi ja havaitsemiseksi, ja jotta toiminta perustuu eettisiin toimintaperiaatteisiin kaikilla tasoilla ja kaikissa tehtävissä.

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan kokonaisuuteen kuuluvat myös hyvinvointialueen omavalvontaohjelma ja omavalvontasuunnitelmat. Näiden avulla hyvinvointialue palvelunjärjestäjänä ohjaa ja valvoo järjestämisvastuulleen kuuluvaa palvelutuotantoa, ja palveluntuottajat sosiaali- ja terveyspalveluissa varmistavat palveluiden tuottamiseen kuuluvan laadun sekä jatkuvuuden.

Hyvinvointialueen riskienhallinnan, turvallisuuden ja varautumisen kokonaisuutta on johdettava suunnitelmallisesti ja yhtenäisesti. Riskienhallintaan sekä toiminnan laadun ja jatkuvuuden varmistamiseen kuuluu olennaisena osana organisaatioturvallisuus sekä varautuminen ja valmiussuunnittelu. Näitä osa-alueita ohjaavat hyvinvointialueen turvallisuussuunnitelma ja valmiussuunnitelma, joiden tulee muodostaa johdonmukainen kokonaisuus yhdessä riskienhallintasuunnitelman kanssa. Suunnitelmat on laadittava riskiperusteisesti ja niiden on tuettava hyvinvointialueen strategiaa ja sen toimeenpanoa.

5.1 Sisäisen valvonnan perusteet

Sisäisen valvonnan keskeinen tehtävä on tukea organisaation tavoitteiden saavuttamista, varmistaa toiminnan luotettavuus ja hallita riskejä. Sisäinen valvonta toimii ennakoivasti ja jatkuvasti, ja sen vaikuttavuus perustuu siihen, että se on integroitu osaksi johtamista, päätöksentekoa ja operatiivista toimintaa kaikilla organisaatiotasoilla.

Hyvin toimiva sisäinen valvonta vähentää tahallisia ja tahattomia toimintavirheitä, epäjohdonmukaista toimintaa, taloudellisia menetyksiä ja asioiden huonoa hoitoa.

Sisäinen valvonta edellyttää selkeitä vastuita ja valtuuksia, toimivaa tiedonkulkua, luotettavaa raportointia sekä johdonmukaista ja läpinäkyvää päätöksentekoa. Se edellyttää myös, että organisaation eri tasoilla tunnistetaan ja hallitaan riskejä osana normaalia toiminnan ohjausta ja kehittämistä.

Hyvinvointialueella sisäinen valvonta perustuu COSO IC -viitekehykseen, joka on kansainvälisesti tunnustettu malli tehokkaan sisäisen valvonnan toteuttamiseen. COSO-mallin mukaan sisäinen valvonta on organisaation johdon ja henkilöstön toteuttama prosessi, jonka tavoitteena on tuottaa kohtuullinen varmuus seuraavien osa-alueiden toteutumisesta:

- Toiminnan tuloksellisuus ja strategianmukaisuus
- Raportoinnin luotettavuus
- Vaatimustenmukaisuus

COSO IC -viitekehys koostuu viidestä toisiinsa liittyvästä osa-alueesta:

1. Ohjausympäristö – organisaation kulttuuri, eettiset periaatteet ja johtamisen perusta
2. Riskienhallinta – tavoitteisiin liittyvien riskien tunnistaminen ja analysointi
3. Valvontatoimenpiteet – käytännön kontrollit ja menettelyt riskien hallitsemiseksi
4. Tieto ja viestintä – tiedon saatavuus ja jakaminen päätöksenteon tueksi
5. Seuranta – sisäisen valvonnan toimivuuden jatkuva arviointi ja kehittäminen

COSO-mallia toteutetaan kaikilla hyvinvointialueen tasoilla: hyvinvointialue kokonaisuutena, tehtäväaluetasolla, yksiköissä tai yksittäisessä prosessissa.

5.2 Riskienhallinnan perusteet

Riskienhallinnan järjestämisessä varmistetaan, että hyvinvointialueen riskienhallintaprosessit perustuvat kaikilla osa-alueilla vähintään soveltuvin osin yleisesti hyväksi tunnettuihin viitekehyksiin, kuten ISO 31000 -standardiin ja kokonaisvaltaisen riskienhallinnan osa-alueella eli hyvinvointialueen merkittävimpien riskien arvioinnin prosessissa COSO-ERM-viitekehykseen. Riskien arviointiprosessin

osalta hyvinvointialueella noudatetaan kaikilla osa-alueilla ISO 31000 -standardin mukaista riskien arviointiprosessin kuvausta.

Tunnistetut riskit jaotellaan niiden luonteensa mukaisiin tarpeelliseksi tunnistettuihin pääryhmiin, kuten esimerkiksi strategisiin, taloudellisiin, operatiivisiin ja vahinkoriskeihin. Kaikkiin näihin ryhmiin voi kuulua sekä sisäisistä että ulkoisista lähteistä syntyviä riskejä. Kaikessa riskienhallinnassa tulee aina huomioida toimintaympäristö kauttaaltaan, jotta niin ulkoisista kuin sisäisistä läheistä syntyvät riskit huomioidaan. Myös korruptioon ja väärinkäytöksiin liittyvät riskit tulee huomioida, sillä ne voivat kohdistua kaikkiin pääryhmiin ja syntyä sekä hyvinvointialueen sisällä että sen ulkopuolella.

Hyvinvointialueen toimivaltainen johto arvioi kokonaisvaltaisen riskienhallinnan prosessissa hyvinvointialueen merkittävimmät riskit riskienhallintasuunnitelman mukaisesti huomioiden tarvittaessa myös muut riskienhallinnan osa-alueet, jotka kuvataan riskienhallintasuunnitelmassa. Hyvinvointialueen merkittävimpien riskien arviointi on olennainen osa talouden suunnittelua, raportointia ja talousarvioprosessia. Hyvinvointialueen merkittävimmät riskit arvioidaan ja raportoidaan säännöllisesti osana osavuosikatsausprosessia.

Riskienhallinnassa tunnistettujen ristiriitaisten tavoitteiden tai päämäärien osalta hyvinvointialueella ensisijaisena lähtökohtana pidetään henkeen tai terveyteen kohdistuvan vakavan uhan hallintaa. Vakavalla uhalla tarkoitetaan tilannetta, jossa henkilön henki tai terveys on merkittävässä vaarassa ilman välittömiä toimenpiteitä. Muiden ristiriitaisten tavoitteiden tärkeysjärjestys perustuu toiminnan laillisuuteen, ja sen jälkeen järjestyksen määrittää toimivaltansa mukaisesti toimivaltainen johto, aluehallitus tai aluevaltuusto.

Riskienhallintasuunnitelmassa asetetaan muut riskienhallinnan kokonaisuutta ja sen osa-alueita täydentävät tarkemmat ohjeet. Riskienhallintaan olennaisesti kuuluvan vakuuttamistoiminnan suunnittelu sisältyy riskienhallintasuunnitelmaan. Organisaatioturvallisuuden perusteet, toiminnan yhteensovittaminen ja tavoitteet määritellään turvallisuussuunnitelmassa. Varautumisen johtamisen ja jatkuvuudenhallinnan yhteiset perusteet sekä toiminnan yhteensovittaminen

määritellään hyvinvointialueen valmiussuunnitelmassa. Valmiussuunnitelmasta johdetaan myös julkinen, yleinen osa.

5.3 Epäkohdista ilmoittaminen ja käsittely

Hyvinvointialuekonsernissa puututaan toiminnassa havaittuihin epäkohtiin viipymättä ja asianmukaisesti. Ilmoituksia epäasiallisesta toiminnasta, väärinkäytöksistä tai muista epäkohdista nähdään tärkeäksi vastaanottaa, ja ilmoitetut asiat selvitetään huolellisesti. Epäkohtien ilmoittaminen on tärkeää, sillä ilmoituksista saadun tiedon avulla voidaan kehittää sisäistä valvontaa ja riskienhallintaa.

Aluehallituksen vastuulla on järjestää riittävät ja selkeät ilmoituskanavat, jotka ovat helposti löydettävissä ja ymmärrettävissä henkilöstölle. Myös asiakaspalautteet ovat tärkeä osa riskienhallinnan ja omavalvonnan kehittämistä, ja niiden vastaanottamiseen ja hyödyntämiseen panostetaan.

5.4 Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan arviointi ja raportointi

Johtavat viranhaltijat ja esihenkilöt seuraavat ja arvioivat sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tilaa ja tuloksellisuutta säännöllisesti talousarviovuoden aikana sekä ryhtyvät tarvittaessa kehittämistoimiin.

Vuoden aikana hyvinvointialueen toimivaltainen johto sekä konserniyhteisöt raportoivat merkittävimmistä riskeistään ja riskien hallinnasta sekä sen kehittämisestä osana toiminnan ja talouden seurantaa ja raportointia aluehallituksen riskienhallintasuunnitelmassa tarkemmin ohjeistamalla tavalla tai konserniyhteisöjen osalta konserniohjeessa tai vastaavassa tarkemmin ohjeistetulla tavalla.

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tuloksellisuudesta ja riskienhallintasuunnitelman järjestämistavoitteiden toteuttamisesta raportoidaan osana tilinpäätöstä. Aluehallitus antaa toimintakertomuksessa selonteon, jossa kuvataan sisäisen valvonnan, riskienhallinnan ja sisäisen tarkastuksen järjestämistapa, havaitut puutteet kuluneella tilikaudella sekä keskeiset kehittämistoimenpiteet taloussuunnittelukaudella.

Selonteon tulee perustua aluevaltuuston hyväksymään COSO-viitekehykseen ja dokumentoituun aineistoon. Selonteossa on tuotava esiin sisäisen valvonnan

toteutuminen hyvinvointialueen eri tasoilla, mukaan lukien tehtäväalueet, palvelulinjat ja konserniyhteisöt, sekä sen kytkeytyminen johtamis-, suunnittelu- ja ohjauskäytäntöihin. Lisäksi tulee kuvata toimenpiteet väärinkäytösten ehkäisemiseksi ja raportointi toteutuneista väärinkäytöksistä. Aluehallitus ohjeistaa tarkemmin raportointivaatimukset. Omavalvonnan toteutumisen seurantaan perustuvien havaintojen ja toimenpiteiden raportointi kuvataan omavalvontaohjelmassa.

6 Tilivelvollisuus

Aluevaltuusto nimeää tilivelvolliset luottamushenkilöt ja viranhaltijat. Nimeäminen voi tapahtua osana talousarvion hyväksymistä tai erillisellä päätöksellä.

Hyvinvointialuelain 127 § mukaan tilintarkastuskertomuksessa annetaan mm. lausunto siitä, onko hyvinvointialueen sisäinen valvonta, sisäinen tarkastus ja riskienhallinta sekä konsernivalvonta järjestetty asianmukaisesti. Kertomuksessa on myös esitettävä, voidaanko toimielimen jäsenelle ja asianomaisen toimielimen tehtäväalueen tilivelvollisille myöntää vastuuvapaus.

Tilivelvollisella on vastuu johtamansa toiminnan riskienhallinnan ja sisäisen valvonnan järjestämisestä ja niiden jatkuvasta ylläpidosta. Tilivelvollisuus merkitsee sitä, että tilivelvollisen toiminta tulee aluevaltuuston arvioitavaksi, häneen voidaan kohdistaa tilintarkastuskertomuksessa muistutus ja häneltä voidaan evätä vastuuvapaus sekä omasta että alaisensa tekemisestä tai tekemättä jättämisestä. Vaikka henkilö ei olisikaan lain tarkoittama tilivelvollinen, hänen on luonnollisesti hoidettava tehtävänsä asianmukaisella huolellisuudella eikä tilivelvollisaseman puuttuminen vapauta esihenkilöitä toiminnan valvontavastuusta.

pirha.fi

Seuraa meitä somessa.